

Vision

Magazine over
keramisch bouwen

Nr 11
Mei 2010

COLOFON

Vision is een uitgave van:

Wienerberger B.V.
Hogeweg 95
Postbus 144, 5300 AC Zaltbommel
T 0418 - 59 71 11
F 0418 - 59 12 92
info.nl@wienerberger.com
www.wienerberger.nl

Redactie

Tanja Bongers
Geert Kamps
Jeske Kouwenberg
Rob Mulder
Jolanda Stam

Met redactionele medewerking van:

CCK Media, Den Haag
Caroline Kruit, Niels Jongeling en
Barbara Heijl

Fotografie

Will Pryce, UK (p. 4-6)
Sander Meisner, Amsterdam (p. 9)
Kees Hummel, Amsterdam (p. 10)
Hubaer Kusters, Nijmegen (p. 12-15)
Ruud Peijnenburg, 's Hertogenbosch (overige)

Vormgeving

SpringDesign, 's-Hertogenbosch

Oplage

5000, verspreid onder architecten
en ontwerpers

Idee?

Heeft u suggesties over projecten
die aandacht verdienen in deze uitgave?
Laat het ons dan weten.

Niets uit deze uitgave mag zonder
toestemming van de uitgever worden
gekopieerd of gedupliceerd.

VOORWOORD

Deze voorjaarseditie van Vision toont optimisme: een letterlijk bonte verzameling van projecten met keramische bouwelementen. Met een grote diversiteit aan typologieën en creatieve detaillering, is de redactie er ook deze keer in geslaagd om 'voor elk wat wils' te verzamelen. En al geven de pagina's een blij gevoel over de toekomst van het bouwen met keramische bouwmaterialen, deze keer is er ook een accent gelegd op de geschiedenis van het bouwen.

'Een trend!', roept architect en architectuurhistoricus James Campbell, die voor deze editie van Vision werd geïnterviewd. Campbell schreef het meesterwerk 'Brick. A World History' en doceert aan de University of Cambridge. Wat hem betreft mag de trend nog wel even blijven. 'Om te kunnen vernieuwen, moet je de anatomie van het materiaal en de bouwtechniek tot in het detail kennen. Kennis geeft ruimte voor vernieuwing', zo stelt hij. Daarbij ziet hij de toepassing van het massief metselwerk wel weer opbloeien en vraagt hij zich af hoe de toekomst van het zichtmetselwerk eruit zal zien. Voor de Nederlandse architecten die we voor deze editie van Vision spraken over hun projecten is het wel duidelijk: metselwerk is een belangrijk én creatief instrument voor de hedendaagse architectuur. Keramische bouwelementen kunnen worden gebruikt om die relatie te leggen met de eeuwenlange bouwtraditie, maar ook om duurzaamheid een zichtbaar onderdeel van het werk te laten zijn. We wensen u veel lees- en kijkplezier!

Redactie Vision

INHOUDSOPGAVE

**Interview met James Campbell,
auteur van 'Brick. A World History'**
'Constructief metselwerk heeft toekomstwaarde' 4

CAN fase 1, Amsterdam-Noord
Toverlantaarn met luchtig patroon 8

Nieuwbouwwijk Allemansgeest, Voorschoten
Klassieke vormen en details maken nieuwe eenheid 12

Golfclubhuis, Naarderbos
Ingetogen bijeenkomst 16

Brick Award 2010, Wenen
Genomineerde projecten en winnaars 20

Appartementen, Cuijk
Levendige gevelwand aan het plein 24

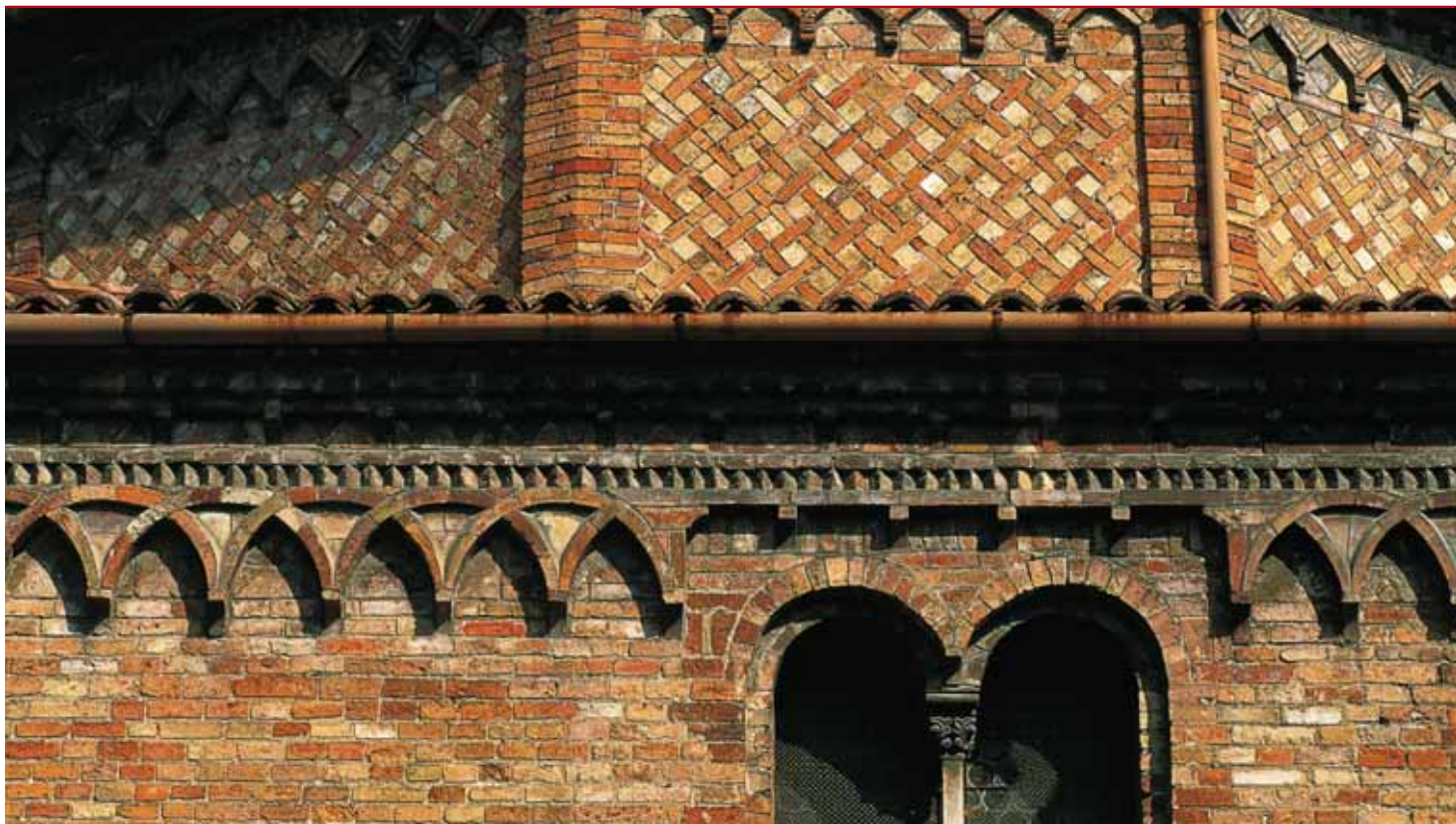
Woon- en zorgcomplex Offingaburg, Hallum
Nieuwe burcht met stevig fundament 28

Sporthal Sprengeloo, Apeldoorn
Sportieve lijnen 32

Kantoorgebouw GGZ, Heerhugowaard
Flexibiliteit in gevelcompositie 34

Woningen Skoatterwâld, Heerenveen
Subtiële schakeling 38

'Constructief metselwerk heeft toekomstwaarde'

Architect James Campbell kreeg in 2008 internationale bekendheid met de publicatie van het boek 'Brick. A World History', waarmee hij metselwerk in zowel een cultuurhistorisch als een bouwtechnisch kader plaatste. Als onderdeel van zijn werk aan de University of Cambridge richt hij zijn vizier ook op de toekomst: 'We werken aan concepten voor kantoorgebouwen zonder mechanische ventilatie, maar onderzoeken bijvoorbeeld ook de mogelijkheden van het gebruiken van thermische massa in bestaande én nieuwe gebouwen'. Op dat laatste vlak ziet Campbell een relatie met zijn eerdere onderzoekswerk: 'Constructief metselwerk gaat in marktaandeel zeker groeien.'

Boven:
De ark
(verwoest in 1220,
daarna herbouwd),
Bukhara, Oezbekistan

Onder:
Decoratief metselwerk
van het Reliekgraf van
Christus, San Stefano,
Bologna

Opgeleid tot architect en architectuurhistoricus werkte James Campbell een aantal jaren bij een middelgroot bureau. Niet helemaal tot zijn plezier, zo stelt hij nu. 'Het tempo van de bouw en de politiek die met elk project is gemoeid, die passen niet bij me. Eigenlijk heb ik gewoon gewacht tot er een plaats vrijkwam bij de University of Cambridge. Ik ben een onderzoeker en een redenaar. Dat is precies wat ik nu kan doen. In mijn vak duiken en erover vertellen.'

Traditie en innovatie

Na de publicatie van zijn boek 'Brick. A World History' werd Campbell vaak uitgenodigd om over dat onderwerp lezingen te houden. Zo hield hij ook lezingen bij het Europees Keramisch Werkcentrum (.ekwc), als onderdeel van de themadagen Keramiek en Architectuur. Natuurlijk heeft de geschiedenis van metselwerk een plek in zijn verhalen, maar Campbell trekt die graag door naar de toekomst. 'Ik ben een groot voorstander van het innovatief gebruiken van traditionele materialen. Dat klinkt misschien wat conventioneel, maar in de praktijk blijken veel conventies onzeker vanwege de hoge eisen die tegenwoordig aan gebouwen worden gesteld. Voldoen spouwconstructies nog wel of moeten we weer massieve muren gaan bouwen? Wordt de gevel een eenvoudig te vervangen regenscherm of maken we iconen die er over honderd jaar nog staan? Het zijn heel interessante kwesties, die vragen om een gedegen kennis van de bouwgeschiedenis maar van grote betekenis zijn voor de toekomst.'

Aanpassen levensstijl

De toekomst van architectuur zal voor een groot deel worden bepaald door de klimaatcrisis, zo stelt James Campbell. 'En niet alleen de architectuur. Onze manier van leven zullen we ook kritisch moeten bekijken. De eisen die we nu stellen aan het binnenklimaat van gebouwen zijn misschien niet meer realistisch in de toekomst: in plaats van meer verwarming of koeling toepassen kunnen we ook kijken naar onze kleding en daar verandering in aanbrengen. Ook in die branche zie je ontwikkelingen - vooral materiaalkundig - die hun weerslag hebben op het functioneren van de mens.'

De eisen die worden gesteld aan de nieuwbouw in Engeland vindt Campbell 'onduidelijk'. Ze hebben vooral betrekking op isolatie en luchtdichtheid van gebouwen. Campbell: 'De nieuwste eis wordt dat huizen 'zero-rated' moeten zijn (vergelijkbaar met het nul-energie huis in Nederland, red.). En het is volstrekt niet helder hoe je dat zou moeten doen. Met houtkachels, warmtepompen en een volledig luchtdichte gevel kan de prestatie van een huis verbeteren. Houtkachels? Met dergelijke eisen vraagt de overheid om problemen als het sick building syndrome, →

waar al veel van de kantoren mee kampen. Gebouwen zonder airconditioning zijn gezonder én marktconform te realiseren. Helaas zijn er weinig opdrachtgevers - zeker in de utiliteitsbouw - die daarin mee willen gaan.'

Massief metselwerk

'Je ziet dat de verschillende industrieën een eigen antwoord hebben op de klimaatcrisis. Zo heeft de houtindustrie ook in Engeland een heel succesvolle marketingcampagne als het gaat om het 'duurzaam' en 'hernieuwbaar' karakter van het materiaal. Maar ze zijn natuurlijk niet helemaal eerlijk in hun communicatie. Ten eerste heeft houtkap een flinke impact op de zuurstofhuishouding van deze planeet. Maar bovendien heeft hout in gebouwen - verhoudingsgewijs - een zeer korte levensduur: zestig tot honderd jaar maximaal. Metselwerk blijft veel langer goed: we hebben gemetselde gebouwen die er al sinds de zestiende eeuw staan en - weliswaar aangepast - nog steeds functioneren.' Net als in Nederland domineert de spouwconstructie als het gaat om de opbouw van metselwerk gevels. Met dit verschil dat in Engeland het binnenblad ook nog dikwijls uit baksteen wordt opgetrokken. 'Het gebruik van de thermische massa van gebouwen is een heel interessant aspect van mijn onderzoek aan de universiteit. Zowel voor de bestaande bouw als nieuwbouw heeft dit gegeven een enorme potentie. Gezien de gunstige materiaal- en milieukundige eigenschappen van baksteen (ten opzichte van bijvoorbeeld beton) zie ik de toepassing van constructief metselwerk wel groeien.'

Kennis van de materie

Het is de combinatie van gebrek aan kennis van bouwtechniek en de drang tot vernieuwing van architecten die Campbell wel eens zorgen baart. 'In de bouw wordt het wiel constant opnieuw uitgevonden. Ieder zichzelf respecterende architect doet een poging om het fenomeen deur

opnieuw te ontwikkelen. Totdat hij erachter komt dat een deur een heel complexe machine is, die door een evolutie is geworden tot het goed functionerende bouwdeel dat het nu is. Je kunt een deur wel willen veranderen, maar zult eerst de anatomie moeten begrijpen.'

'Hetzelfde geldt voor baksteen en metselwerk. Tot voor kort werden bouwkundige details nauwelijks gepubliceerd, laat staan dat er artikelen waren over de wijze waarop je met baksteen kunt bouwen. Een goede analyse van bestaande werken was er niet. Van fouten werd niet geleerd.' Campbell bracht in zijn boek veel informatie bijeen en maakte ook zelf analyses van bepaalde vormen van bouwtechniek. 'Om goed met baksteen te kunnen ontwerpen moet je weten hoe een baksteen wordt gemaakt, hoe je verbindingen maakt, welke specie je moet gebruiken en wat de consequenties zijn van alle keuzes die je moet maken.'

Vakmanschap

Over de vakmensen die het metselwerk moeten uitvoeren maakt Campbell zich minder zorgen. 'We hebben in Engeland zeer getalenteerde metselaars. De trend om oude gebouwen in hun oorspronkelijke glorie te restaureren heeft zeker meegeholpen aan de populariteit van het vak van metselaar. Er zijn ook competities voor metselaars, waarbij elk jaar het vakmanschap in het zonnetje wordt gezet. Onder de metselaars heerst een buitengewoon gevoel van beroepseer, er is voldoende nieuwe instroom.' Maar de vanzelfsprekendheid om baksteen te gebruiken voor de nieuwbouw van grote gebouwen is er niet, zo geeft Campbell toe. 'In Zürich zag ik aan de ETH het prototype van een metselrobot. Het maken van de bakstenen is natuurlijk ook al helemaal geautomatiseerd. Ik zie die ontwikkeling zich wel doorzetten.'

Prefabricage met metselwerk is minder populair. 'Dat heeft alles te maken met de wijze van detailleren van de grote

Stoepa's
(boeddhistische
bouwwerken),
Pagan, Myanmar

panelen met metselwerk. Kijk, bij regulier metselwerk wordt ook wel eens een fout gemaakt. Maar met een veelheid van relatief zwakke verbindingen in regulier metselwerk is één foutje niet relevant. Bij prefab gelden andere regels ten aanzien van krachten en verbindingselementen. In Engeland zijn in de na-oorlogse periode projecten gerealiseerd met grote geprefabriceerde panelen met stalen verbindingen. Die verbindingen zijn in de loop der jaren onzichtbaar vergaan, verroest en bezwaken. Omdat niemand in al die tijd de verbindingen heeft gecontroleerd, had dat flinke gevolgen. Het heeft prefab metselwerk in Engeland een slechte naam gegeven, die voorlopig nog niet is gesleten.'

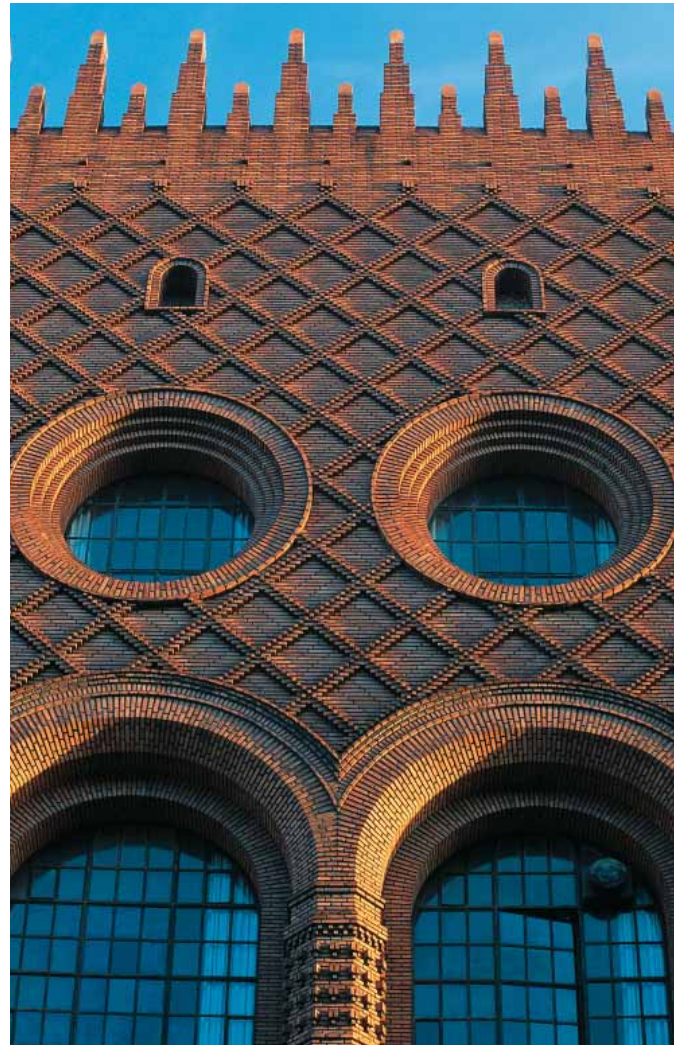
Aansprakelijkheid

Maar hoe kan innovatie - al dan niet met metselwerk - worden gestimuleerd? Campbell: 'Dat is een heel goede vraag. In Engeland wordt metselwerk vooral toegepast in woningbouw en scholenbouw. En uitgerekend daar wordt zelden een architect ingeschakeld. In Engeland is een opdrachtgever niet verplicht om met een architect te werken. Het overgrote deel van de woningbouw vindt daardoor op zeer traditionele wijze plaats, innovatie is er zeker niet.' De particuliere woningbouw heeft door televisieprogramma's zeker in aandeel gewonnen, maar ook daar wordt zelden een architect bij de plannen betrokken. 'En als het wel zo is, dan wordt de architect vaak afgeschilderd als de boeman die budgetten en plannen teistert. Dat is goed voor de kijkcijfers', lacht Campbell. Serieuzer: 'Het is verbazingwekkend te zien dat mensen al hun geld in een nieuwe woning steken, zonder kritisch marktonderzoek te doen. Ze bouwen zonder enige kennis van zaken. Vergelijk dat eens met de aanschaf van een auto! De architect en de architectuur hebben een enorm marketingprobleem.'

'Om in Engeland te kunnen voldoen aan strengere eisen in het kader van het milieu, zal er meer innovatie moeten komen. Dat is een kans voor architecten. Maar tegelijkertijd zal de overheid ook beter moeten controleren en reguleren, moet er iets worden gedaan aan aansprakelijkheidsstelling van de opdrachtgever.' Onder de jonge generatie architecten ziet Campbell een groot potentieel: 'Ik zie jonge architecten spannende plannen maken. De vraag is of onze markt ervoor openstaat. Ik denk dat opdrachtgevers in Nederland veel meer openstaan voor moderne ontwerpen. Veel Engelse studenten en architecten doen dan ook graag werkervaring op in jullie land.'

Bibliotheek

Op dit moment is Campbell hoogleraar Architectuur en Architectuurgeschiedenis aan Cambridge University, waar hij zowel jonge studenten als masterstudenten doceert. 'Eerst wordt ze de beginselen van architectuur en constructie bijgebracht, pas bij de masters trek ik mijn kunstgeschiedenisboek open', zo vertelt hij lachend. Voor het komende jaar heeft hij een uitdaging erbij. Hij gaat weer een boek samenstellen, volgens het stramien van 'Brick. A World History', maar met een vrijwel onvergelykbaar onderwerp. 'In het komende jaar ga ik de gebouwtypologie bibliotheek bestuderen. Met de huidige ontwikkelingen

Institut d'Art et d'Archéologie, Parijs (1925-1930), van Paul Bigot; een voorbeeld van virtuoos metselwerk uit een tijd waarin de Moderne Beweging de voorkeur gaf aan beton en glas.

op het gebied van communicatie, zal die typologie snel verdwijnen. Nu is het moment om iconen te documenteren.' Campbell gaat zoveel mogelijk bibliotheken bezoeken en verwacht ook Haarlem, Delft en Utrecht aan te doen. Hierna wil hij ook nog een standaardwerk maken over trappen. De hoogleraar is nog lang niet uitgeleerd, zo blijkt. Hij heeft immers het mooiste vak van de wereld: architectuur!

Door Ir. Caroline C. Kruit

Foto's afkomstig uit "Baksteen: Geschiedenis, Architectuur, Technieken (Eng: Brick. A World History)" door James W. P. Campbell, fotografie Will Pryce. © 2003 Uitgeverij THOTH, Bussum and Thames & Hudson Ltd., Londen

Toverlantaarn met luchtig patroon

In Amsterdam-Noord is de gemeente druk bezig met de revitalisering van een jaren zestig wijk, net boven het IJ, waarin veel blokvormige gebouwen staan. Voor de nieuwbouw van een parkeergarage en woningen tekende Heren 5 architecten een opvallend plan waarvan de prefab bakstenen gevel een aantal prachtige vondsten toont.

Het programma voor de eerste fase van de nieuwbouw van CAN (Centrum Amsterdam Noord) paste nauwelijks op de locatie. Een flinke parkeergelegenheid (ruim achthonderd plekken) moest, gecombineerd met veertig woningen en een ruim winkelcentrum, op de plek van een bestaande parkeergarage komen. De ontwerpers hebben toch het geheel in de omgeving laten passen en met het gebouw een impuls gegeven aan het hele gebied.

De hoofdvorm van het gebouw bestaat uit vier schijven die op de begane grond met elkaar zijn verbonden. In de schijf aan de straatzijde staan de woningen. In de andere schijven is een efficiënte parkeergarage opgenomen, die volledig los staat van de woningen. Daaronder zijn winkels. Aan de noordkant worden ze verbonden met het bestaande winkelcentrum door de plaatsing van de ontsluiting.

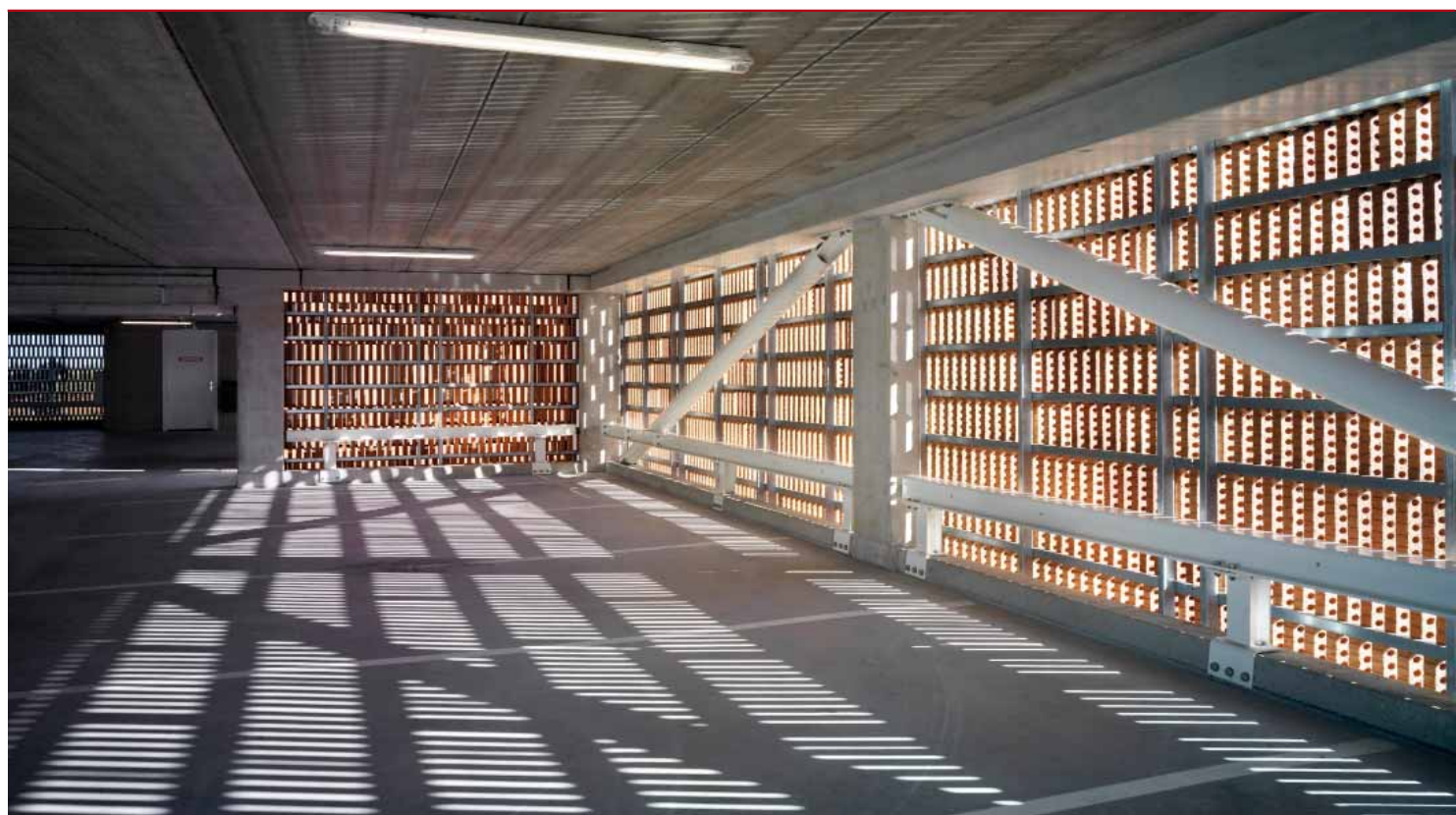
Gevelpatroon

De gevel van het gebouw is opgetrokken in baksteen. Er zijn verschillende kleuren en technieken gebruikt. De plint is in een halfsteens blokverband gemetseld. De gevel van de parkeergarage erboven kreeg een systeem met panelen van stalen profielen waarop de bakstenen zijn verlijmd. Het patroon is halfopen en er zijn meerdere warme kleuren van één familie gebruikt. Egbert Duijn, projectarchitect bij Heren 5: 'We zochten een baksteensoort die in verschillende kleuren uit te voeren is. Daarbij zijn deze strengpersstenen mooi ruw uitgevoerd. Bij de fabricage in de strengpers ontstaan kleine groeven in de baksteen. Deze textuur hebben wij gebruikt om de gevel extra tactiliteit te geven.' Door het gebruik van steeds twee kleuren per schijf in een patroon krijgen de lange volumes verband met elkaar en wordt de lengte van 100 meter van een begrijpelijke maatvoering voorzien. Het patroon is een 'Y'-vorm die zich dwars over alle verdiepingen herhaalt.

Maatvoering

De maatvoering tussen de bakstenen komt overeen met die van de panelen en daardoor is de overgang tussen de afzonderlijke panelen onzichtbaar. De bakstenen zijn

opgenomen in stalen frames van 2,5 meter bij 3 meter met een voor dit project ontwikkelde ophanging en montage. In het frame staan de bakstenen verticaal, om en om naast elkaar ingeklemd: hierdoor is de gevel voor ruim veertig procent open en krijgt de parkeergarage voldoende natuurlijke ventilatie. Een rubberen voeg is gebruikt tegen trillingen van de panelen. De hier gebruikte bakstenen zijn geperforeerd. Egbert Duijn: 'Bij de ontwikkeling van de frames zocht ik naar een zeer lichte steen. Bij het ontwerpen van de ideale vorm werd ik geadviseerd hoeveel klei weggelaten kon worden, zonder de steen zwak te maken. Zo is deze unieke, luchtige baksteen bedacht.'

Rondom

De gevel is rondom het gebouw getrokken en krijgt door de dag heen allerlei verschillende uitstralingen, vanwege de steeds veranderende lichtinval en het gebruik van de ruimten. Bijkomend effect hiervan is dat het gebouw, gelegen aan een doorgaande weg, geen 'achterkant' heeft. Hierdoor blijft het pand, ondanks de grootte, van elke kant vriendelijk en is het een herkenbaar onderdeel geworden van de omgeving. Door gebruik te maken van vier verschillende kleuren gevelbakstenen is een patroon in het geregen metselwerk mogelijk.

Lantaarn

's Avonds openbaart zich een verrassing. In de gevel van de parkeergarage zijn verlichtingsarmaturen verwerkt die de textuur van de gevel oplichten. Twee lichtkunstenaars hebben meegewerkt aan het ontwerp. De tl-balken zijn tegen de open panelen geplaatst en ze worden centraal bestuurd. Zo kan het hele gebouw worden opgelicht.

Vanwege de open gevel is overdag veel minder energie nodig, die 's avonds kan worden ingezet voor de belichting. De lampen verlichten de diepte van de baksteen. Door het keramiek heen ontstaat een warme gloed die het gebouw voor buurtbewoners een identiteit heeft gegeven: de 'toverlantaarn'.

Architectenbureau:

Heren 5 architecten, Amsterdam

Prefab fabricage:

Leebo B.V., Drunen

Lichtkunst:

Willem Hoebink en Jan-Hein Daniëls, Amsterdam

Gevelbakstenen:

Wienerberger Wanlin – Bois de Rose, Rood, Bruin, Leder – allen strengpers, waalformaat

STEEN & TECHNIEK GEREGEN METSELWERK

De gevelbakstenen voor dit project zijn opgenomen in stalen frames, waardoor een semi-transparante gevel ontstaat. De openheid van de gevel maakt het mogelijk te voldoen aan de benodigde ventilatie-eisen voor de achterliggende gebouwdelen, waarin onder meer een parkeergarage is opgenomen.

De wijze waarop de gevelbakstenen zijn bevestigd is gepatenteerd. De gevelstenen zijn voorzien van inkepingen aan de kopse zijden. Deze inkepingen zijn bij strengpersstenen relatief eenvoudig aan te brengen tijdens het productieproces. Dit type gevelbakstenen heeft de noodzakelijke en beperkte maatspreiding voor inpassing in de stalen frames. Door gebruik te maken van diverse verschillende kleuren gevelbakstenen en subtiele verschillen aan te brengen in de diepte van de plaatsing van de stenen, is een patroon in het metselwerk gemaakt.

De gevelbakstenen zijn per stuk gefixeerd aan de liggers in het stalen frame. De stalen frames zijn met schroefverbindingen verankerd aan de hoofddragconstructie.

Klassieke vormen en details maken nieuwe eenheid

Drie opdrachtgevers, drie architectenbureaus en een bijzondere locatie voor bijna zeventhonderd woningen: het Park Allemansgeest in Voorschoten heeft een ambitieuze opzet. In de voorbereidende fase werd de tijd genomen om gezamenlijk met de gemeente een beeldkwaliteitsplan te ontwikkelen. Hierin werden de wensen en eisen van alle betrokkenen vertaald in een document dat ontwerpbeslissingen tot op het detail vastlegt. Het resultaat is een wijk die eenheid uitstraalt, terwijl de woningdiversiteit zeer groot is.

‘Alleen met een uitstekende samenwerking krijg je een dergelijk resultaat’, stelt architect Mark Siebers van Groosman Partners. Samen met architect René Buur van KOW stedenbouw & architectuur werkte hij vanaf de conceptfase tot en met de uitvoering aan het plan voor Park Allemansgeest. In de eerste fase was ook architectenbureau Inbo betrokken bij het formuleren van de randvoorwaarden voor de architectuur in deze wijk. Maar in de fase

van architectonische uitwerking waren met name Buur en Siebers verantwoordelijk voor de ontwerpen die Park Allemansgeest hebben gemaakt tot een zeer gevarieerde woonwijk.

Siebers: ‘Er is bijna driekwart jaar uitgetrokken om een beeldkwaliteitsplan te maken dat als leidraad moest dienen voor de hele wijk.’ De drie architectenbureaus gingen aan de slag met de opdrachtgevers (Provast, Waaijer Projectrealisatie en Schouten & de Jong, in samenwerking met Delta Lloyd Vastgoed), de gemeente Voorschoten en uitvoerende partijen. ‘Alle betrokkenen toonden een enorme ambitie en hadden een duidelijk beeld voor de wijk. Wij hebben die vertaald in een beeldkwaliteitsplan dat tot en met de oplevering de kwaliteit van het plan bewaakt.’

Rijkdom aan dakvormen en details

De hoofdstructuur voor de wijk met bijna zeventhonderd woningen is in de basis simpel, zo stelt Siebers. ‘Met verschillende dakvormen en detaillering is de differentiatie aangebracht.’ De opdrachtgevers wilden een traditionele

→

beeldentaal met elementen van Jugendstil. 'We hebben bij ons intern op kantoor daar wel discussie over gehad. In welke mate kan je als architect aan een dergelijke eis invulling geven zonder historiserend te werken? Wij hebben het vertaald in een studie naar het vakmanschap van die periode in de vroeg twintigste eeuw en die bouwkundige kwaliteiten een plek gegeven in het beeldkwaliteitsplan.' De architecten van Groosman Partners en KOW vonden in elkaar de juist sparringpartners om te komen tot een hedendaags architectonisch beeld met klassieke details. Het meest in het oog springen de bijna Gotische dakvormen, de ronde erkers en de detaillering van de raampartijen en hekwerken. 'We hebben te maken met een vrij uitbundige beeldentaal, met een rijkdom aan vormen en details', vertelt Siebers. 'Daarom is gekozen voor een rustige eenheid in materialen. Voor alle daken is een speciaal op kleur gebrachte gebakken vlakke dakpan de standaard, voor de gevels is dat één specifieke, rustig ogende metselbaksteen.'

Rollagen en glazuur

Het plan kent rijtjeswoningen, vrijstaande woningen, twee-onder-een-kap-woningen en appartementengebouwen. Huur- en koopwoningen zijn gevarieerd in het plan ingebracht. De verschillende architectenbureaus hebben voor elke typologie ontwerpen gemaakt, waardoor een karakteristiek handschrift voor de wijk ontstaat met een groot aantal varianten in verschijning. 'Dat kan alleen als je tot in het detail van tevoren afspraken maakt', stelt Siebers. 'Zoals bijvoorbeeld de manier waarop je dakkapellen in het plan brengt. Die zijn al in de beginfase - samen met de aan-

nemer - ontwikkeld tot prefab elementen. Deze werkwijze geeft niet alleen een kwaliteitsgarantie, het maakt ook dat je kostengewijs een gunstige oplossing hebt.'

Terwijl het lichte gemêleerde metselwerk en de donkere vlakke keramische pan in het beeld domineren, zijn andere materialen gebruikt om de afwijkingen op de hoofdstructuur te accentueren. Zo is zink gebruikt voor de dakkapellen en dakranden. Bij het metselwerk is detail aangebracht in het vlak, door het aanbrengen van rollagen en boogvormen in het gevelvlak bij de ronde kappen. De kozijnen zijn omlijst met donkere, geglazuurde stenen. Het zijn details die door de gebruikers worden herkend en gewaardeerd, zo meent Siebers. De ambitie die er aan het begin van het plan was, is tot en met de inrichting van de buitenruimte gerealiseerd. Ook in architectonische zin heeft het plan zijn doel bereikt, zo vindt Siebers: 'Hier staat echt vakmanschap.'

Architectenbureau's:

KOW stedenbouw & architectuur, Den Haag

Inbo Architecten BNA, Rotterdam

Groosman Partners architecten, Rotterdam

Dakpannen:

Wienerberger Migeon - Vauban Jugend Oud 45

Machtige eenheid

Het winnende project van de tweejaarlijkse Brick Award staat in Liechtenstein: het Landesparlament in Vaduz, naar ontwerp van Hansjörg Göritz. De architect voegde twee nieuwe gebouwen toe aan een van cultuurhistorie beladen locatie. Aan de voet van de Schlossberg, waarop het Paleis Vaduz staat. De gebouwen zijn op geen enkele wijze historiserend, maar geven een nieuwe betekenis aan modern metselwerk dat werkelijk voor alle zichtbare delen van de gebouwen is gebruikt. De speciaal voor dit project gebakken steen, een okergele strengperssteen, heeft de nationale kleur 'Landtag geel' geïntroduceerd.

Na een moeizame selectieprocedure, kreeg de Duitse architect Hansjörg Göritz aan het begin van deze eeuw de opdracht om twee parlamentsgebouwen voor het staatje Liechtenstein te ontwerpen. Begin 2008 werden de gebouwen opgeleverd: het Lange Huis en het Hoge Huis. Ze staan aan de voet van de Schlossberg, waar zich al een aantal klassieke overheidsgebouwen bevonden, zoals het Nationale Museum en het Nationaal Archief. Hier is een nieuwe 'polis' ontstaan, binnen de bestaande natuurlijke en cultuurhistorische randvoorwaarden.

Göritz verdeelde het programma in twee gebouwdelen. Het Lange Huis volgt de bergwand en verbindt de bestaande bebouwing met elkaar tot een plein ontstaat. De gevel oogt terughoudend. In dit gebouw bevinden zich voornamelijk kantoren en administratieve functies. Het Lange Huis vormt de achtergrond voor het uitgesproken Hoge Huis, dat in volume en hoogte aansluit bij de klassieke gebouwen in de omgeving. Het Hoge Huis kreeg een uitgesproken puntdak en is een markante verschijning op het nieuw gevormde plein.

Okergeel

Göritz koos ervoor om beide gebouwen én het plein volledig in eenzelfde okergele baksteen uit te voeren. Maar liefst 680.000 speciaal voor dit project gebakken stenen werden in het project verwerkt. Het geeft een heel krachtig beeld, dat zich in het interieur herhaalt. Ook hier zijn het 'Landtag geel' dominant en zijn zelfs de plafonds in metselwerk uitgewerkt. Göritz koos hiervoor om de locatie een 'uniforme

en gedegen uitstraling te geven'. Dat deed hij niet alleen met de keuze voor het metselwerk, maar ook door de vormtaal van de bouwelementen. Streng, overzichtelijk, op het eerste gezicht eenvoudig, maar door de herhaling van zetten enorm krachtig.

Toch bleek de uitvoering vele haken en ogen te hebben. Ondanks het uniforme aanzicht van de ruim honderd kolommen van het Lange Huis, is inherent aan het verloop in het terrein vrijwel geen enkele doorsnede hetzelfde. En ondanks dat het gekozen metselverband voor de gesloten vlakken niet ingewikkeld is, werd toch gekozen voor vergaande prefabricage. Eén afwijkende voeg zou het beeld al kunnen verstoren, zo was de angst. Zo zijn de kolombekledingen, plafonds en een deel van de wanden in de fabriek gemaakt en als voorgespannen elementen aangeleverd op de bouwlocatie. Toch ontkwam de bouwdirectie niet aan het metselwerk 'in situ'. Alle trappen, relingen en veel interieurelementen zijn met baksteen bekleed. Uitgerekend op exact dezelfde voeggroottes, het hele project door.

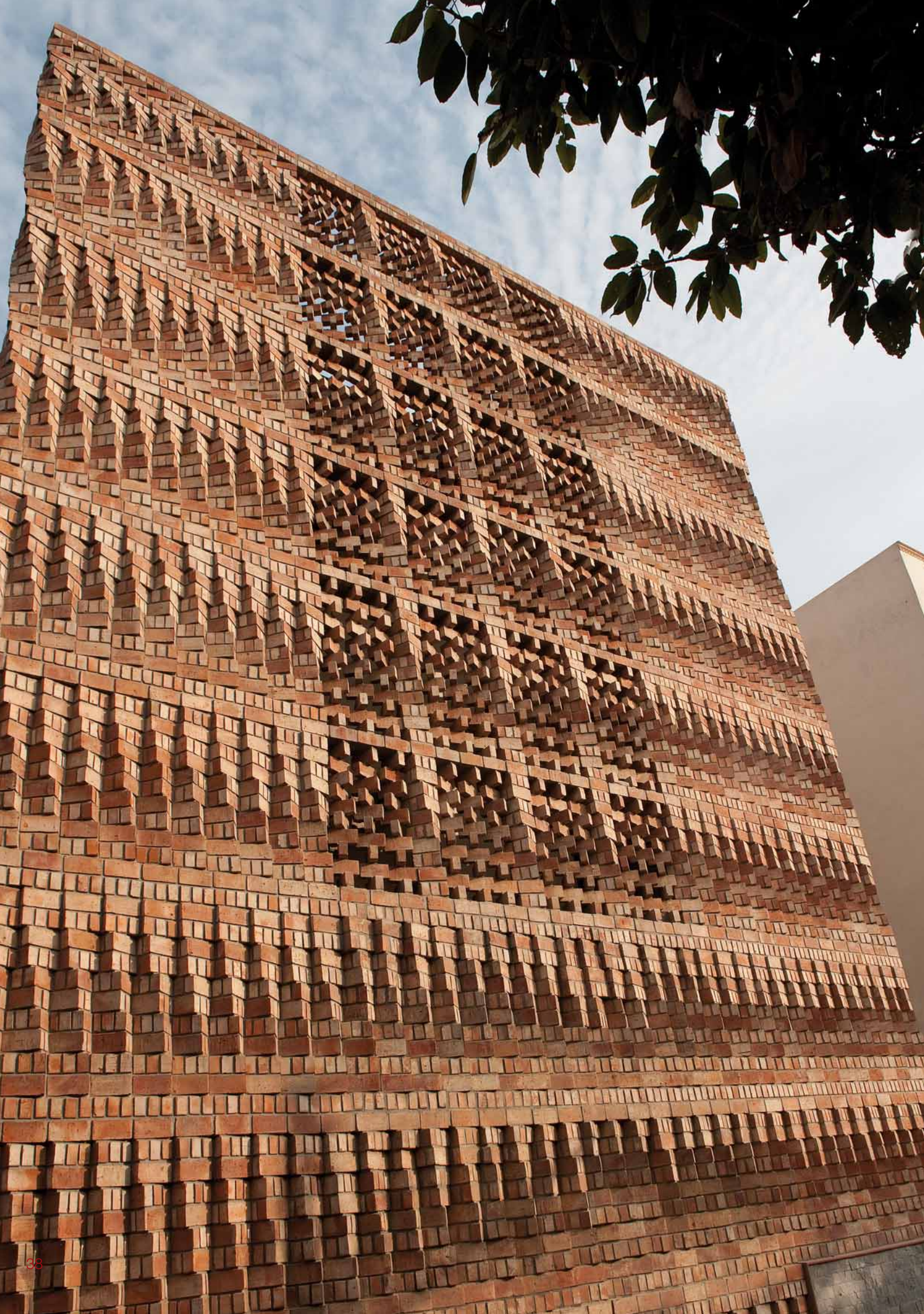
Detail

Gezien de dominantie van het metselwerk was het niet verwonderlijk dat dit project de aandacht van de jury van de Brick Award 2010 heeft getrokken. Maar het was juist de grote aandacht voor het detail, dat de doorslag gaf voor de nominatie en later de toekenning van de eerste prijs. Hierin liggen de kwaliteit en de duurzaamheid van het project, aldus de jury.

Wienerberger Brick Award 2010

De jury voor de Brick Award 2010 bestond uit Andrea Deplazes (Zwitserland), Marizio Masi (Italië), Radu Mihailescu (Roemenië), Vladimir Plotkin (Rusland) en Thomas Rau (Nederland). De jurering van de 260 inzendingen vond plaats in juni 2009 in Wenen. Onder de genomineerde projecten bevonden zich Huis IJburg in Amsterdam (Marc Koehler) en de Stadsschouwburg Haarlem (Erick van Egeraat). De prijsuitreiking was op 8 april 2010, in het Museum Liechtenstein in Wenen.

Vloeiend weefsel van baksteen

Met een minutenlange staande ovatie van het publiek, mochten Anagram architecten de tweede prijs in ontvangst nemen tijdens de Brick Award 2010 ceremonie in Wenen. De twee jonge architecten Valbhav Dimri en Madhav Raman gaven de kopgevel van een bouwblok in New Delhi een bijzondere textuur door een golvend vlechtwerk van bakstenen te maken. Het kleine kantoorgebouw dat erachter huist vangt hierdoor veel aandacht en een zorgvuldig gedoseerde hoeveelheid daglicht.

Het perceel in New Delhi - aan de rand van een plein in een wijk met overwegend woonbestemming - meet slechts vijftig vierkante meter. Voor deze plek kreeg Anagram Architects de opdracht om een gebouw te ontwikkelen voor de South Asian Human Rights Documentations Centre (SAHRDC). Het programma werd ondergebracht in drie bouwlagen (met aansluitingen voor een vierde bouwlaag in een mogelijke tweede fase), in vrij traditionele opzet met betonskelet. De verkeersruimten en trappen werden geplaatst aan de zijde van het plein en kregen een opvallend scherm van metselwerk.

Aan dit scherm hing een vrij omvangrijk eisenpakket: het moet geluidshinder voorkomen, daglicht geven en tegenhouden tegelijk en bovendien een eye-catcher zijn voor het documentatiecentrum. De architecten gaven hun werk een extra moeilijkheidsgraad en kozen voor bijzonder metselwerk.

Houten klossen

Decoratief metselwerk in de gevel speelt in India vrijwel geen rol in de moderne architectuur. De kunst van het

metselen is een vrijwel vergeten ambacht, zo hoorden we van de architecten van Anagram. Voor het maken van een traditionele 'jalis', een soort brise soleil die in de Indiase architectuur veel voorkomt, werd ooit gebakken klei gebruikt, maar die techniek wordt nog zelden toegepast. Toch hield dat de architecten niet tegen om met een relatief onervaren ploeg metselaars de uitdaging aan te gaan en - op de bouwlocatie - gezamenlijk een patroon voor het scherm te ontwikkelen.

Het resultaat is verbluffend. Gebruikmakend van het in India standaardformaat baksteen van 230 x 115 x 75 mm is een golvend patroon ontstaan, met verschillende gradaties van transparantie. Door gebruik te maken van een reeks houten klossen (met computermodellen bedacht en vervolgens op de bouwplaats aangescherpt) zijn de hoekverdraaiingen constant gehouden en was het mogelijk om een goede repetitie voor de metselaars te creëren.

Het metselwerk is gevoegd met een cementspecie in stoot- en lintvoegen van ongeveer 10 mm dikte, waarmee een goede horizontale krachtsafdraging was te realiseren. De krachten in het scherm worden direct afgedragen naar vloeren en fundering en een constructie op het dak.

Belofte

Ondanks de bescheiden omvang van het totaal, spreekt dit project zeer tot de verbeelding. De populariteit van bakstenen metselwerk in India zal door deze golvende gevel zeker groeien. Hopelijk zijn er grotere programma's en iets ruimere budgetten, waarvoor het ontwikkelde concept verder kan worden uitgewerkt. Wat nu een juweel van een gevel voor een ondiep, standaard kantoor is, zou dan wel eens spectaculaire architectuur kunnen worden.

Bij Callwey is het boek brick '10 verschenen, met daarin beschrijvingen van de veertig genomineerde projecten en winnaars van de Brick Award 2010. Net als voorgaande edities, toont het boek een grote variëteit aan internationale projecten. Met teksten van lokale vakjournalisten wordt het goede fotowerk tweetalig (Engels en Duits) ondersteund. In het aanvullende katern 'Journal' laten verschillende auteurs andere toepassingen van keramiek in de architectuur zien. Hierin staan verhalen over bijzondere daken (met heel nieuwe of juist klassieke keramische bouwelementen), keramische kolommen, straatbakstenen in bijzondere patronen en een villa met massieve wanden van geklonken klei. Het boek als geheel geeft een goed beeld van het zeer diverse gebruik en de tijdloosheid - of zullen we het duurzaamheid noemen - van keramiek in de gebouwde omgeving.

Ingetogen bijeenkomst

In het nieuwe golfclubhuis Naarderbos zijn verschillende functies onder één dak samengebracht. Uniek is de combinatie van een clubhuis met een luxe spa. DOG architecten heeft er bewust voor gekozen om de verschillende functies juist niet in de gevel te benadrukken. De gevel vormt een solide geheel en geeft deze ontmoetingsplek één gezicht.

De locatie van het clubhuis is spectaculair. Het ligt aan de oever van het Gooimeer in een glooiend, groen park met een fraai aangelegde golfbaan. Geen wonder dat de architect respectvol wilde omgaan met de plek en zich erdoor liet inspireren.

Het gebouw heeft een dubbele oriëntatie: aan de noord-oostzijde is het gericht op het meer en aan de zuidwestzijde op de golfbaan. Het volume bestaat uit twee halve cirkels die ruggelings met elkaar in verbinding staan. Door de uitnodigende ronde vormen haalt het gebouw de buitenruimte naar zich toe. Om het verband tussen binnen en buiten te benadrukken is het metselwerk van de buitengevels ook binnen doorgezet.

Robuust metselwerk

De menselijke maat is één van de uitgangspunten geweest voor het ontwerp. Het clubhuis doet niet grootschalig aan terwijl er ongeveer zesduizend vierkante meter aan pro-

gramma in gehuisvest is, verdeeld over drie bouwlagen. De gevel van de eerste twee bouwlagen is opgebouwd uit robuuste wanden van metselwerk die worden afgewisseld met open geveldelen met veel glas.

In de metselwerk wanden is om de 1,2 meter een horizontale band aangebracht door de bakstenen iets verdiept te vermetzelen ten opzichte van het gevelvlak. Daardoor wordt het gevelvlak optisch gebroken en oogt het minder massief.

Schijnbare willekeur

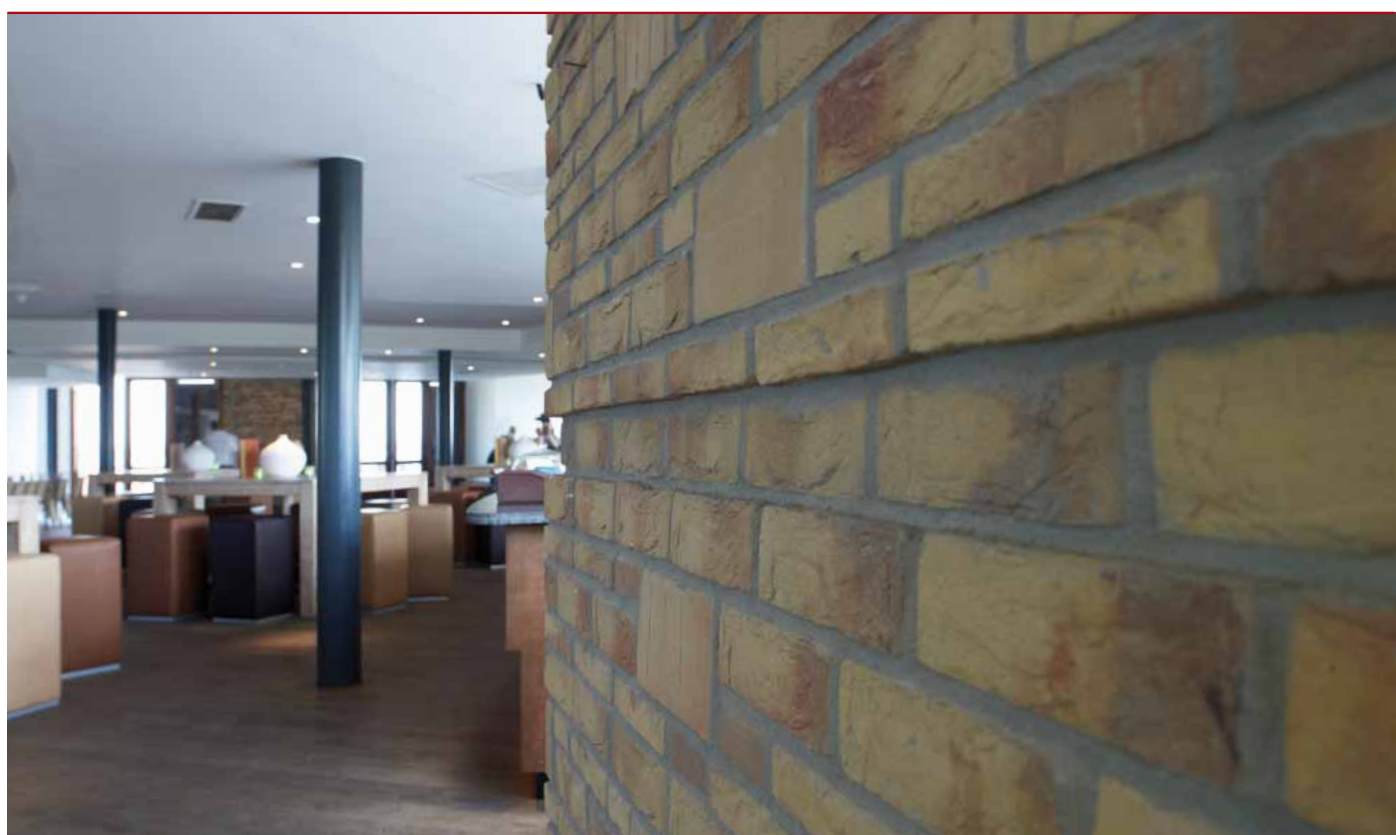
Maar niet alleen met diepteverschillen is textuur gezocht. Er is gekozen voor een bijzonder metselwerkverband waarin bakstenen van verschillende formaten zijn gebruikt. Projectarchitect Joost Luijendijk: 'Het patroon verwijst naar de oudheid. In het oude Egypte werden weilanden van elkaar gescheiden door kleine stenen walletjes waarin de stenen willekeurig waren gestapeld. De stenen van dit gebouw zijn niet willekeurig gestapeld, maar het metselwerk krijgt wel een speels karakter door de variatie in bakstenen.'

Ingetogen

De glazen geveldelen zijn verdeeld in geometrische patronen door accoya houten kozijnen en horizontale lamellen. De kozijnen en lamellen zijn niet alleen functioneel, maar

→

gebruikt als vormgevende elementen. De derde verdieping heeft een terugliggende gevel die geheel in hout en glas is uitgevoerd. Dit maakt dat de verdieping vanaf het maaiveld veel minder aanwezig is. Het clubhuis is op respectvolle wijze in de omgeving gepast: in hoogte, vormgeving en materiaalgebruik. Ondanks het volle programma vormt het een ingetogen geheel.

Architectenbureau:

DOG architecten, Sneek

Gevelbakstenen:

Wienerberger Thorn – Lichtbrons handvorm, vechtformaat en euroformaat

Wienerberger Kirchkimmen – Gelb bunt wasserstrich, normaalformaat (op klamp verwerkt)

STEEN & TECHNIEK PATRONEN IN METSELWERK

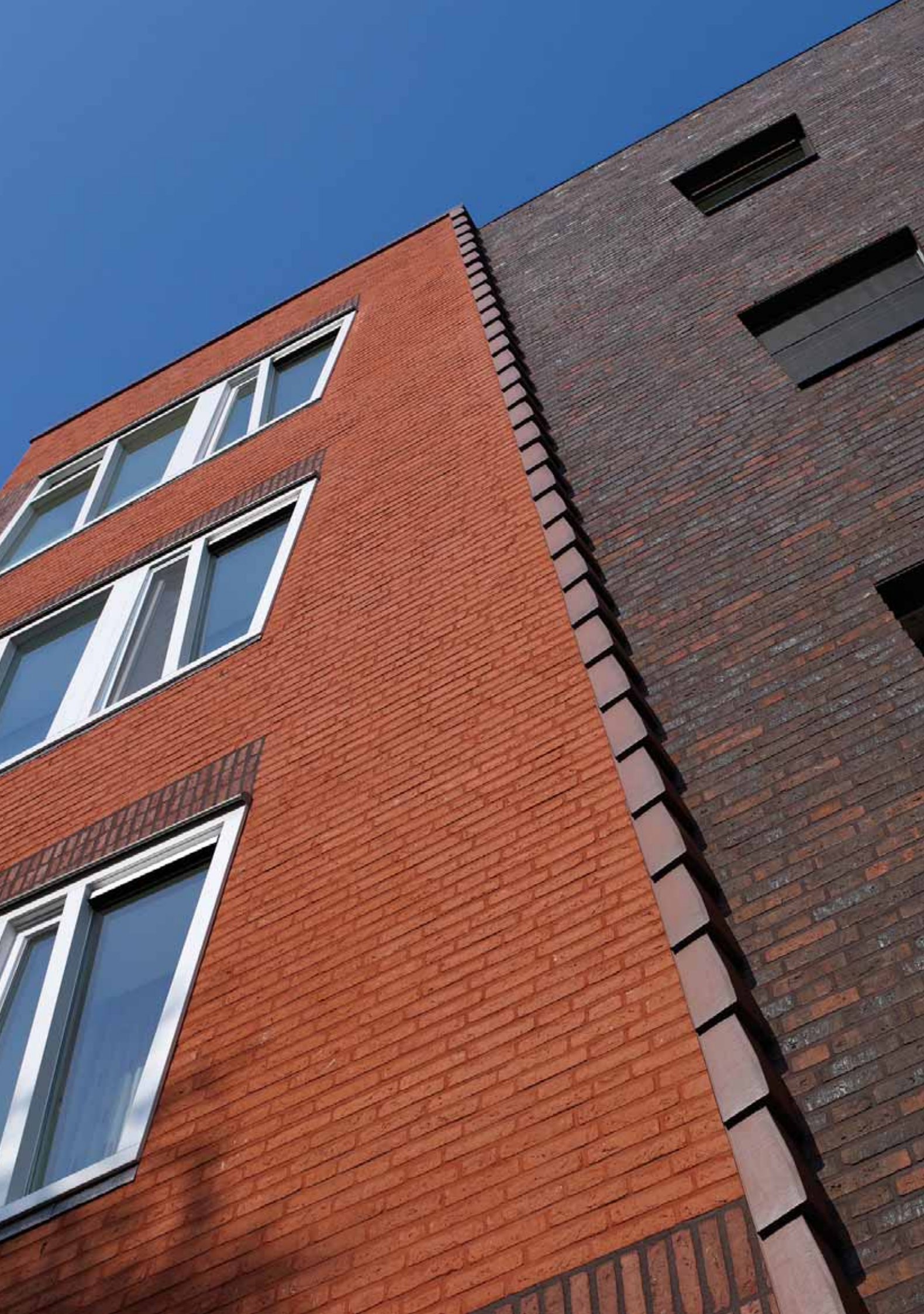
Metselwerk met een patroon van drie verschillende baksteenformaten, die min of meer willekeurig gestapeld zijn, geeft een bijzonder uiterlijk. Door de terugliggende lagen in het metselwerk ontstaat een vlakverdeling in de gevels.

De bakstenen in het metselwerk zijn zowel 'liggend' (normale oriëntatierichting) als 'op klamp' verwerkt. De bakstenen op klamp lijken min of meer toevallig in het metselverband opgenomen, maar dat is schijn. Deze bakstenen hebben ook een patroon. De maatvoering van de drie baksteenformaten is op elkaar afgestemd: de hoogte van de klampsteen is gelijk aan een laag vechtformaat en een laag waaldikformaat.

Om het patroon van het metselwerk niet te verstoren is gekozen voor getrapte verticale dilataties. Tijdens het

metselen is de dilatatievoeg vrijgehouden van metsel- en voegspecie. Met kunststof spieën zorgt de metselaar ervoor dat de bakstenen tijdens de werkzaamheden niet kunnen bewegen. Als de metselaar en de voeger hun werkzaamheden hebben afgerond, worden de getrapte dilatatievoegen voorzien van een comprimerende band.

Metselwerk zoals dat bij dit project is toegepast, vraagt extra aandacht van de opperman en de metselaar. De opperman zorgt dat de verschillende formaten in de gewenste hoeveelheid op de werkplek worden neergezet. Het metselen vindt laag voor laag plaats. De bakstenen op klamp worden niet in de eerste laag waaldikformaten geplaatst, maar bij de tweede laag vechtformaten. Zo ontstaat het gewenste verband, zonder noemenswaardige aanpassingen voor de metselaar.

Levendige gevelwand aan het plein

De Markt in Cuijk ligt - anders dan de naam doet vermoeden - aan de rand van het oude dorpscentrum, bij de overgang naar meer rurale wijken met grondgebonden woningen uit het begin van de vorige eeuw. Molenaar & van Winden architecten werd gevraagd om voor die gevoelige plek een nieuwe wand voor het marktplein te ontwerpen. Door de gelede gevels met verticale stroken met dakpannen en bijzonder metselwerk voegt het appartementengebouw zich als een bescheiden schakel tussen de bestaande bebouwing.

De Markt in Cuijk ligt aan de rand van de oude dorpskern. Jarenlang werd handel gedreven op een leeg veld. Terwijl aan het begin van de twintigste eeuw Cuijk werd uitgebreid met nieuwe woonwijken (met villa's en twee-onder-een-kap-woningen), bleef de Markt een plein zonder wanden. Pas eind vorige eeuw verrees een verzorgingsflat aan de westzijde. Begin deze eeuw kreeg Molenaar & van Winden architecten de opdracht om een appartementengebouw aan de noordzijde van het plein te ontwerpen, juist bij de overgang naar de woonwijken met grondgebonden woningen.

'Het is een gevoelige plek, juist voor de bewoners van de achterliggende huizen', vertelt Joris Molenaar. De opdrachtgever wilde op deze locatie 35 levensloopbestendige appartementen en medische voorzieningen in de plint van het gebouw. 'Meteen was duidelijk dat het lastig zou worden om met een dergelijk volume een subtiele overgang te maken naar het schaalniveau van de woonwijk', vertelt Molenaar. 'Na vele studies is toch gekozen voor een galerijtypologie, ondanks dat hiermee een blokvorm wordt gecreëerd. Andere varianten waren simpelweg te kostbaar.' Een sterke geleiding in de gevel geeft het appartementenblok een minder massief uiterlijk. Een apotheek en huisartsenpost zijn opgenomen in de plint en hebben ieder een eigen ingang. Parkeergelegenheid is (deels verdiept) gecreëerd onder en achter het gebouw.

Gemaskeerde galerij

'Vooral de achterzijde van het gebouw lag gevoelig bij de omwonenden', vertelt Molenaar. 'Terwijl deze zijde juist op de zon ligt. De galerijen zijn extra breed gemaakt en de looplijnen zijn zo kort mogelijk gehouden. Hierdoor hebben de bewoners toch een buitenruimte aan deze zijde.' In de vormgeving van het gebouw is wel degelijk rekening

gehouden met de bebouwing erachter. Molenaar: 'De galerij is deels gemaskeerd door de gevels door te laten lopen en te bekleden met keramische dakpannen. Hiermee wordt gerefereerd aan de daken van de villa's in de buurt. Zo lijkt de gevel aan de achterzijde op een aaneenschakeling van daken.'

De verticale stroken met steil gedekte pannen zet zich ook in de voorgevel door. De architecten zochten naar een oplossing om een sterke geleiding te creëren, vertelt Molenaar: 'Er is goed gekeken naar de woningen aan het Henriëtte Ronnerplein in Amsterdam, een ontwerp van Michiel de Klerk en een voorbeeld van de Amsterdamse School. Hier zijn stukken gevels omlijst met steil dakvlak. Dat beeld is ook in Cuijk toegepast, waarbij de terugliggende delen zijn gebruikt om balkons in het plan te voegen.'

Expressieve lijn

Zo oogt de gevelwand aan het plein als een samenspel van 'schilden' tegen een donkere achterwand. De schilden zijn omlijst met bruinrode keramische dakpannen en voorzien van grote ramen die een curieuze scheefstand tonen. 'De expressieve belijning heeft een hoek van 85 graden', zo legt Molenaar uit. 'Die hoek is voorgekomen uit de lijn met de dakpannen. De scheefstand is doorgetrokken in de detaillering van het metselwerk en de kozijnen.' Aan de onderzijde wordt het metselwerk gesteund door een staalconstructie, waarvan slechts een stalen strip zichtbaar is. In de hoeken en in het midden van de gevelvlakken is een goot achter het metselwerk verscholen.

Het basement van het gebouw is uitgevoerd in de een donkere baksteen, in de gevelvlakken zijn roodbruine en lichtere, oranje-rode bakstenen toegepast. 'De kleuren van de bakstenen zijn afgestemd op de kleur van de pan', vertelt Molenaar. 'Omdat deze gevel zich op de noordzijde bevindt, wilde ik warme kleuren voor het metselwerk. De steen voor de plint heb ik uitgezocht bij de steenfabriek, waar tijdens mijn bezoek werd geëxperimenteerd met engobes. Eén van

die engobes sprak me heel erg aan en een partij daarvan is in Cuijk gebruikt.' Het samenspel van de bakstenen en pannen, de compositie met de sterke, niet-haakse lijnen zouden niet tot hun recht komen als de uitvoering niet correct zou zijn. Maar in Cuijk is een meesterwerk afgeleverd, zo beaamt ook Joris Molenaar, die na een zeven jaar durend proces eind vorig jaar een feestelijke oplevering mocht beleven.

Architectenbureau:

Molenaar & Van Winden architecten, Delft

Dakpannen:

Wienerberger Narvik – Datura rustiek

Gevelbakstenen:

Wienerberger Erlecom – Cardo, Lupo, Malva, Oberon allen wasserstrich exclusief, waalformaat

Nieuwe burcht met stevig fundament

In de kern van het terpdorp Hallum staat een eigentijds woon-zorgcomplex. Het is de hedendaagse vertaling van een historische Friese burcht. TWA architecten gebruikten deze referentie voor de opbouw van de gevels en de hoofdvorm van de plattegrond: een open, U-vormige hof.

Vroeger stond op deze plek in Hallum zo'n historische burcht: de Offingaburg. Het nieuwbouwproject is hiernaar vernoemd. Het gebouw staat vrij op de kavel, zoals het een echte burcht betaamt. De gevel heeft een duidelijke tweedeling. De begane grond is een basement van robuust metselwerk. Op dit basement staan eengezinswoningen en appartementen met een gepotdekselde houten gevelbekleding. Het donkere hout steekt af tegen het metselwerk, dat is uitgevoerd in een combinatie van lichte aardetinten. Het contrast wordt versterkt door de verticale penanten van het metselwerk en de horizontale belijning van de houten gevelbekleding.

'Mantelwoningen'

De verschillen in de materialisering van de gevel weerspiegelt de diversiteit aan programma in het complex. Op de begane grond, georganiseerd rond een hof, bevinden zich groepswoonruimten voor senioren, een wijksteunpunt met activiteitenruimten en zelfstandige seniorenappartementen.

De eengezinswoningen hierboven zijn geschikt voor jonge gezinnen. Indien gewenst kunnen de woningen worden gekoppeld aan de onderliggende appartementen. Zo kan er intensieve mantelzorg worden verleend, een moderne woonvorm voor de traditionele Friese oplossing om de oudere generatie 'in huis' te nemen wanneer zelfstandig wonen een probleem wordt.

Krachtspel

In de verwerking van het metselwerk op de begane grond komt het krachtspel van de opbouw van het gebouw tot uitdrukking. De bakstenen zijn ruig verwerkt en hebben een onafgestreken voeg. Het lijkt of de specie naar buiten geperst wordt door het zware programma dat erop rust. Ook hier is er een duidelijke referentie met de geschiedenis van de plek. Architect Doeke van Wieren: 'Door het metselwerk niet langs de draad te laten metselen maar met een zekere willekeur, wordt de indruk gewekt dat het gebouw uit het landschap oprijst als een archeologische opgraving.'

Omgekeerd kleurpatroon

De kapvorm refereert aan traditionele kapschuren uit de omgeving. De noklijn is decentraal geplaatst en ligt niet op de hartlijn van de woning. Aan de hofzijde is de gootlijn

→

opgetild en vormt het dak een overstek, dat fungeert als overkapping voor de entree van de woningen. Ook de kleur van de keramische dakpannen is eigenzinnig. In Hallum zijn veel voorbeelden te vinden van woningen met rode metselwerk gevels en donker gekleurde pannen. In Offingaburg is dit precies omgekeerd, de pannen zijn natuurrood en het houtwerk is zwart.

Van Wieren: 'Van origine werden terpen in Friesland nauwelijks bebouwd. Ze werden gebruikt als vluchthavens voor vee. De enige bouwwerken op de terp waren stallen en schuren, die meestal waren opgebouwd uit wanden van zwartgeteerde houten planken met rode pannendaken. Als herinnering aan de geschiedenis van de locatie hebben wij gekozen voor zwarte houten gevels met rode keramische pannen.' Het complex sluit aan bij het historisch centrum van Hallum, maar krijgt zo wel een geheel eigen karakter.

Architectenbureau:

TWA architecten, Burdaard

Gevelbakstenen:

Wienerberger Bommel – mix: Zeisterbont, Rood kolen-gestookt, Oud Roodbont, Bruin getrokken – allen handvorm, waalformaat

Dakpannen:

Wienerberger Migeon – Mega natuurrood

Sportieve lijnen

Als onderdeel van de uitbreiding en vernieuwing van het scholencomplex Sprengeloo maakte architecten- en ingenieursbureau Kristinsson het ontwerp voor een sporthal. Om aansluiting te zoeken bij de omliggende woonwijk en de functie van de hal te benadrukken, is gekozen voor een bijzonder metselwerkpatroon in de gesloten gevels.

Het gebouwencomplex Sprengeloo voor voortgezet middelbaar onderwijs ligt midden in een woonwijk. In de afgelopen jaren is hard gewerkt aan de vernieuwing en uitbreiding van de school. De sporthal maakt onderdeel uit van dat plan, maar is door architecten- en ingenieursbureau Kristinsson opgevat als een zelfstandige opdracht. Dit gebouw heeft namelijk ook een betekenis voor de wijk: buiten de lesuren en in het weekend maken verenigingen gebruik van de faciliteiten.

Gesloten wanden

Met een vol programma, waaronder een dubbele sportzaal, kleedkamers en een ruime berging, kozen de architecten ervoor om het gebouw deels verdiept te plaatsen. Hierdoor past het in volume beter bij de aansluitende bebouwing van de woonwijk. Ook werd de sportfunctie naar buiten gericht met een in het gebouw geïntegreerde tribune bij een verhoogd plein.

De eisen die worden gesteld aan sportfaciliteiten impliceren gesloten gevelwanden. De architecten besloten daarom

om iets bijzonders te doen met de grote vlakken van de zalen. In materialisering is een duidelijk verband gezocht met de omliggende bebouwing en is gekozen voor bakstenen metselwerk. Projectarchitect Daan Josee: 'Om de zijgevelvlakken te verlevendigen is ervoor gekozen om de huid te voorzien van een patroon.' Alle gesloten verticale vlakken zijn voorzien van hetzelfde, heldergekleurd metselwerk, dat is ingekaderd met witte dakranden, kozijnen en boeiboorden.

Stromende beweging

In plaats van een variatie van bakstenen of metselwerkpatronen om het gewenste effect te creëren, is gekozen voor de vormsteen Diabolo. Deze baksteen is door Wienerberger ontwikkeld in samenwerking met Molenaar & Van Winden architecten. Het diagonale patroon dat bij sporthal Sprengeloo is toegepast, werd door de architecten van Kristinsson bedacht. Josee: 'We hebben niet gekozen voor variaties in patronen omdat we een eenduidig en samenhangend beeld wilden voor alle gevels. In het stromende karakter van de diagonale lijnen rondom het gebouw zien we een directe vertaling van de sportfunctie'.

Architectenbureau:

Architecten- en ingenieursbureau kristinsson bv, Deventer

Gevelbakstenen:

Wienerberger Bommel – Diabolo vormsteen

Flexibiliteit in gevelcompositie

Het ontwerp van het GGZ kantoor in Heerhugowaard is gebaseerd op een nieuw werkconcept. Het gebouw is geheel ingericht op de uitgangspunten hiervan: flexibiliteit en openheid. Dit is terug te zien in de indeling van de plattegronden en het interieur, maar ook zeker in de gevel.

De basis van het nieuwe kantoorgebouw in Heerhugowaard is symmetrisch en bestaat uit twee vleugels met een middenzone. In de vleugels bevinden zich de werkplekken. De middenzone heeft een groot atrium en biedt ruimte aan de publieke functies van de organisatie. De verkeersruimten met trappen, liften, pantry en toiletten zijn door Zijstra Schipper architecten aan de gevel gelegd.

De kantoorvloeren in de vleugels zijn vrij indeelbaar. Deze flexibiliteit is afleesbaar in de gevel doordat de metselwerk penanten en de kozijnen ten opzichte van elkaar verspringen. De penanten van verschillende verdiepingen liggen niet recht boven elkaar, waardoor het lijkt of de wetten van de zwaartekracht worden getart.

Levendig

Het levendige beeld in de gevel wordt nog eens versterkt door de keuze voor een baksteen met een sterk gemêleerde kleur. De eenduidigheid en scherpe lijnen van het

ontwerp zitten in het detail. Enkele penanten zijn doorgezet over een scherpe hoek. 'Om een perfecte strakke hoek te krijgen zijn de stenen ter plaatse handmatig verzaagd', zegt architect Huub van Bruggen. Iedere verdieping is begrensd door een horizontale band van witte, slanke, stalen geveldragers. Zo is de verdiepingshoogte goed afleesbaar en krijgt de gevel een toegankelijke schaal.

Daglicht

Het ontwerp voor de gevel aan de verkeerszone wijkt duidelijk af van de rest van het gebouw. Om het daglicht zo diep mogelijk tot het gebouw door te laten dringen, is deze gevel zo transparant mogelijk en dus volledig in glas uitgevoerd. De larkshouten zonwering is prominent aanwezig en geeft een horizontale geleiding. Door de overgang van de zonwering naar de horizontale witte randen van de geveldragers, is er een duidelijke visuele connectie tussen de glazen gevel en het metselwerk van de kantoorvleugels.

Uitkraging

Een ander opvallend element van het ontwerp is een drie verdiepingen tellende uitbouw die met een behoorlijke overstek boven het maaiveld uitsteekt. De uitbouw is een verdieping hoger dan de rest van het gebouw. Huub van Bruggen: 'In het bestemmingsplan lag vast dat alleen de

→

GGZ
Noord-Holland-Noord

technische ruimte van het gebouw boven de daklijn mocht uitkomen. Door de installatieruimte in de bovenste verdieping van de uitbouw te plaatsen, zijn losse onderdelen op het dak voorkomen'. In de overige ruimte van de uitbouw bevinden zich gemeenschappelijke functies. De gevel van dit gebouwdeel is bekleed met larikshout en heeft een geheel eigen indeling en sluit in kleur aan bij het metselwerk.

Architectenbureau:

Zijlstra Schipper architecten, Wormer

Gevelbakstenen:

Wienerberger Heteren – Terra strengpers, waalformaat

STEEN & TECHNIEK NIET-HAAKSE HOEK IN METSELWERK

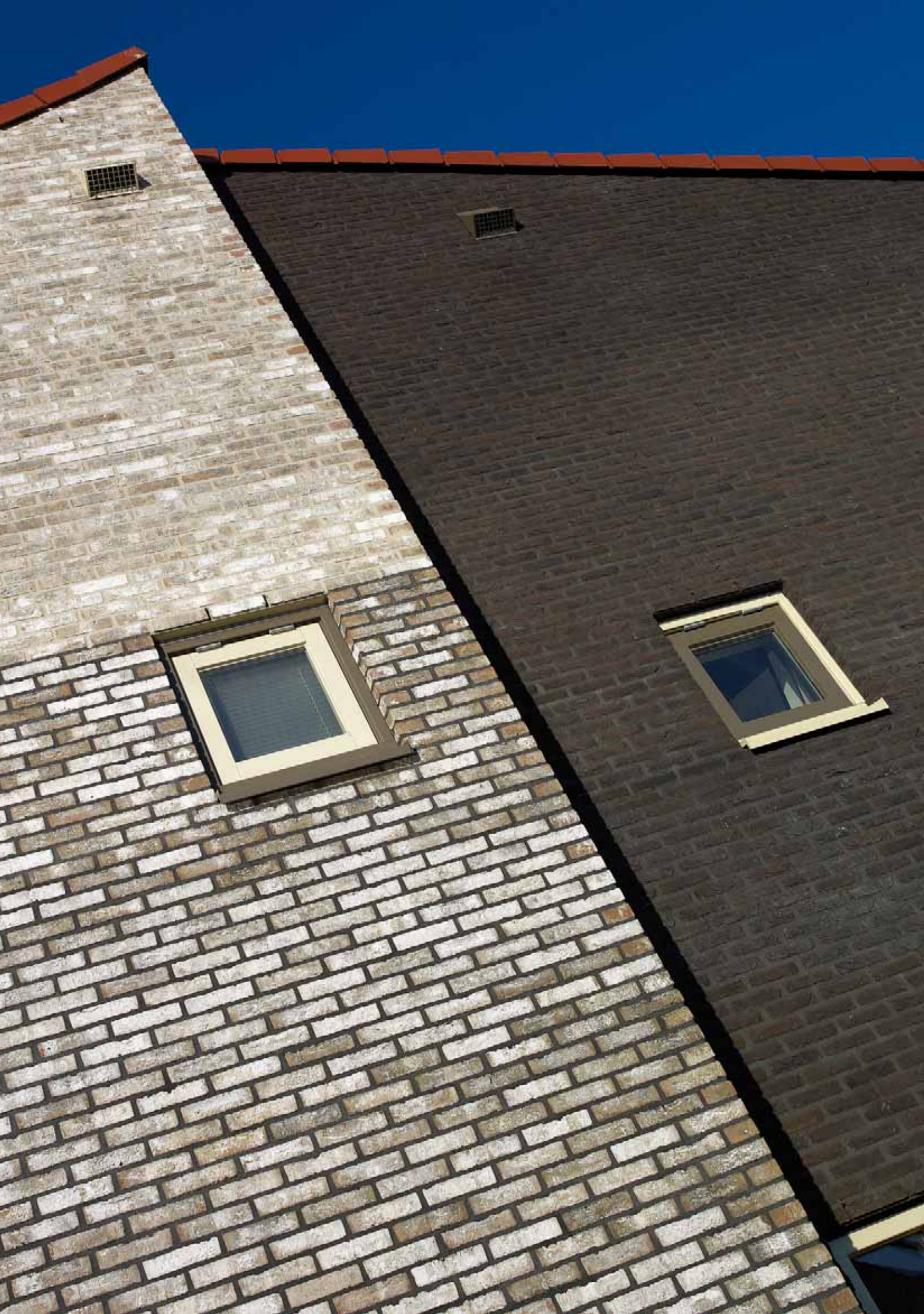
In metselwerk zijn horizontale hoeken van meer of minder dan 90 graden meestal een beeldbepalend onderdeel.

Voor een niet-haakse hoek in metselwerk bestaan drie oplossingen. De zogenaamde doorstekende baksteen is de eerste optie. De bakstenen behouden hun reguliere vorm en afmeting. Hierbij wordt de hoek extra geaccentueerd.

Als de hoek naadloos in het metselverband moet worden opgenomen, zijn vormstenen de beste keuze. Vormstenen verstoren het gekozen metselverband niet en maken een correcte detaillering mogelijk. De afmetingen van de vorm-

stenen zijn afhankelijk van de mogelijkheden van de steenfabriek. Een te scherpe hoek in baksteen is niet aan te raden: de hoek moet dan enigszins worden afgerond. De positie van de noodzakelijk verticale bouwfysische dilatatievoeg in de nabijheid van de hoek in het metselwerk kan gevolgen hebben voor de afmeting van de vormstenen.

Een derde mogelijkheid is bakstenen op maat te zagen op de bouwplaats. Door de zaagtechniek ontstaat op de hoek een staande voeg in het metselwerk. Deze voeg kan bij een maat van meer dan 3 mm dienstdoen als verticale bouwfysische dilatatievoeg, mits deze vrij is én blijft van metsel- en voegmortel.

Subtiele schakeling

De nieuwbouwwijk Skoatterwâld in Heerenveen is opgezet volgens een masterplan van Ashok Balothra met een leidende rol voor groen en buitenruimte. De woningbouw heeft een grote diversiteit en wordt gefaseerd uitgevoerd. Een recente oplevering zijn de grondgebonden woningen aan de Geert van der Zwaagweg. De woningen vallen onder de noemer 'twee-onder-een-kap', maar de helften hebben elk een heel duidelijk eigen karakter.

BureauNoordeloos uit Groningen kreeg de opdracht om voor de langgerekte kavel een reeks grondgebonden woningen te maken: kleinere starterswoningen en eengezinswoningen. In plaats van de typologieën te groeperen, koos het bureau ervoor om ze afwisselend te plaatsen en in vorm en materialisering een verbinding te maken.

Projectarchitect Nol Molenaar: 'We hebben steeds twee woningen - een starterswoning en een iets groter type - aan elkaar gekoppeld en beschouwd als één architectonische eenheid. Twee lessenaarsdaken vormen gezamenlijk een zadeldak, waardoor je in feite twee woningen onder één dak krijgt.' Op deze manier zijn tien keer twee woningen geschakeld.

Licht en donker

De starterswoningen zijn smaller dan het grotere type woning, waardoor er direct een verschil in volume en geveloppervlak ontstaat. Dat onevenwicht is gecompenseerd

door de starterswoning iets dieper te laten zijn, waardoor de nok hoger lijkt. Maar het grootste karaktersverschil tussen de woningen is gemaakt met de kleurkeuze voor de baksteen: daar waar de starterswoningen een lichte gevel kregen, kreeg de grotere woning een stoere, donkere baksteen. 'We zijn redelijk vrij geweest in de keuze voor de baksteen', vertelt Molenaar. 'Binnen het voorgeschreven palet aardkleuren was variëren goed mogelijk.'

Contrast in kleur

Maar niet alleen met de kleur van de bakstenen is gespeeld, ook met de kleur van de voegspecie. 'We hebben in elke gevel vlakken met een contrasterende voegkleur gebruikt; soms is een vierkant vlak in het lichte metselwerk donker gevoegd, een andere keer een verticale strook in het donkere metselwerk licht gevoegd. Hiermee hebben we een spel willen spelen met de gevelplaat. Ook de vormgeving en materialisering van de aangebouwde garageblokken sluit aan bij de geometrie van het geheel. Net als de contrasterende voegen hebben we de houten volumes gebruikt als schakelement tussen de woningen', aldus Molenaar.

Architectenbureau:

BureauNoordeloos, Groningen

Gevelbakstenen:

Wienerberger Thorn – Bronsgroen handvorm, waalformaat
Wienerberger Nuance – Rhône handvorm, waalformaat

Компания Славдом

www.slav-dom.ru

Контактные данные в г. Москва

Профессиональный шоу-рум «Павелецкая»:

115114, Москва, Павелецкая наб., д. 2, с. 01, оф. 133,
деловой квартал «LoftVille»

**Демо-парк, шоу-рум, офис продаж «Можайское-
МКАД54»:**

121596, Москва, Можайское ш., д. 165, с. 1 (54 км.
МКАД, внешняя сторона, заезд через дублер)

8 (495) 640-51-51

8 (800) 333-51-51

msk@slav-dom.ru

Контактные данные в г. Санкт-Петербург

Профессиональный шоу-рум «Аптекарская»:

197022, Санкт-Петербург, Аптекарская наб., д. 12,
БЦ «Кантемировский»

Демо-парк, шоу-рум, офис продаж «Пискаревский»:

195273, Санкт-Петербург, Пискаревский пр., д. 150,
корп. 2, лит. Н

8 (812) 337-51-51

8 (800) 333-51-51

spb@slav-dom.ru

